

SYLABUS
DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA: 2021-2024
(skrajne daty)

Rok akademicki 2022/2023

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Techniki położnicze i prowadzenie porodu
Kod przedmiotu*	Poł/I/C-TECH
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Kolegium Nauk Medycznych Instytut Nauk o Zdrowiu
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Zakład Opieki Położniczo-Ginekologicznej
Kierunek studiów	Położnictwo
Poziom studiów	Studia I stopnia
Profil	Praktyczny
Forma studiów	Stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	I rok, II semestr; II rok, III i IV semestr; III rok, V i VI semestr
Rodzaj przedmiotu	Kierunkowy: Nauki w zakresie opieki specjalistycznej
Język wykładowy	polski
Koordynator	dr n. med. Elżbieta Kraśnianin
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	Wykłady: dr n. med. Elżbieta Kraśnianin Ćwiczenia: dr n. med. Elżbieta Kraśnianin, dr n. o zdr. Romana Wróbel, dr n. o zdr. Katarzyna Wardak, mgr Anna Skórska, mgr Malwina Macek, mgr Justyna Markul Zajęcia praktyczne: dr n. med. Elżbieta Kraśnianin, dr n. o zdr. Romana Wróbel, dr n. o zdr. Katarzyna Wardak, mgr Monika Cecuła, mgr Irena Perłowska, mgr Małgorzata Paśko, mgr Anna Szpiżyk, mgr Maria Dobrzańska, mgr Renata Piechnik, mgr Justyna Żurawska, mgr Urszula Pieczonka, mgr Anna Sobiło, mgr Beata Jabłońska, mgr Jolanta Ślęk, poś spec. Barbara Osiniak, mgr Marta Bigun Praktyka zawodowa: – osoby pracujące na sali porodowej

* -opcjonalnie, zgodnie z ustaleniami w Jednostce

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?) Samokształcenie	Liczba pkt. ECTS
II	10	-	-	90	-	80	-	0	7
III	-	-	-	90	-	120	-	10	8
IV	-	-	-	-	-	120	-	0	6

V	-	-	-	-	-	-	160	0	5
VI	-	-	-	-	-	-	200	0	8
Razem	10	-	-	180	-	320	360	10	34

1.2. Sposób realizacji zajęć

- zajęcia w formie tradycyjnej
- zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)

WYKŁAD: (I ROK II SEM.) - LISTA OBECNOŚCI I AKTYWNY UDZIAŁ W DYSKUSJI PODCZAS WYKŁADÓW
EGZAMIN

DOPUSZCZENIE DO EGZAMINU STUDENT OTRZYMUJE NA PODSTAWIE:

- LISTY OBECNOŚCI Z WYKŁADÓW I ĆWICZEŃ
- ZALICZENIA OCENĄ OGÓLNA Z TREŚCI ĆWICZENIOWYCH (ZALICZENIE Z OCENĄ- WPISY ODNOTOWANE W DZIENNICZKU KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO)
- OPRACOWANIA SAMOKSZTAŁCENIA

ĆWICZENIA: (I I II ROK, II I III SEM.) ZALICZENIE Z OCENĄ NA PODSTAWIE OCEN CZĄSTKOWYCH UZYSKANYCH W POSZCZEGÓLNYCH SEMESTRACH POPRZEZ ZALICZENIE USTNE LUB PISEMNE

SAMOKSZTAŁCENIE: ĆWICZENIA (II ROK III SEM. - 10 GODZ.) ZALICZENIE NA PODSTAWIE PRACY SEMESTRALNEJ NA WSKAZANY TEMAT W FORMIE PREZENTACJI - (efekt kształcenia: D.W1. D.W4.).

ZAJĘCIA PRAKTYCZNE: (I ROK, II SEM.; II ROK, III I IV SEM.) ZALICZENIE Z OCENĄ NA PODSTAWIE OCEN CZĄSTKOWYCH WPISANYCH DO DZIENNICZKA KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO

PRAKTYKI ZAWODOWE: (III ROK V I VI SEM.) ZALICZENIE Z OCENĄ NA PODSTAWIE OCEN CZĄSTKOWYCH WPISANYCH DO DZIENNICZKA KSZTAŁCENIA PRAKTYCZNEGO

ZAJĘCIA PRAKTYCZNE/ PRAKTYKI ZAWODOWE: STUDENCI OCENIANI SĄ NA PODSTAWIE UCZESTNICTWA I AKTYWNOŚCI NA ZAJĘCIACH, REALIZACJI OPIEKI NAD PACJENTKĄ, WSPÓŁPRACY Z ZESPOŁEM TERAPEUTYCZNYM ODDZIAŁU. DODATKOWE KRYTERIUM OCENY STANOWIĄ: TERMINOWOŚĆ WYKONYWANIA ZADAŃ W OPARCIU O WYMAGANIA (PROCEDURY) ICH WYKONANIA ORAZ SAMOOCENA.

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Student posiada wiedzę w zakresie:
- podstaw anatomii i fizjologii człowieka w zakresie studiów I stopnia na Kierunku Położnictwo

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

C ₁	Przygotowanie studenta do interpretowania i rozumienia wiedzy dotyczącej: <ul style="list-style-type: none"> - ogólnych zasad postępowania położniczego nad kobietą ciężarną, rodzącą i położnicą oraz jej dzieckiem, - charakteru opieki sprawowanej przez położną nad kobietą ciężarną, rodzącą i położnicą oraz jej dzieckiem, - fizjologii i patologii okresu okołoporodowego, - prowadzenia porodu zgodnie z obowiązującymi zasadami i wytycznymi WHO, ICM oraz FIGO.
----------------	--

C ₂	Przygotowanie studenta w zakresie umiejętności do: <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznawania stanu i potrzeb zdrowotnych podmiotu opieki położnej, - wykonywania działań opiekuńczo-pielęgnacyjnych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych w opiece nad kobietą ciężarną, rodzącą, położnicą.
C ₃	Kształtowanie postawy studenta do: <ul style="list-style-type: none"> - aktywnego pogłębiania wiedzy i doskonalenia umiejętności, - szybkiego reagowania na potrzeby podopiecznych, - współpracy z zespołem terapeutycznym i interdyscyplinarnym.

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych ¹
EK_01	ZASADY OPIEKI POŁOŻNICZEJ PODCZAS PORODU FIZJOLOGICZNEGO, PORODU PRZEDWCZESNEGO I PORODU PATOLOGICZNEGO ORAZ ZASADY PROWADZENIA I PRZYJMOWANIA PORODU W WARUNKACH POZASZPITALNYCH;	D.W1.
EK_02	MECHANIZMY PORODÓW W POŁOŻENIU PODŁUŻNYM GŁÓWKOWYM, W UŁOŻENIACH ODGIĘCIOWYCH, PRZY NIEPRAWIDŁOWYM UŁOŻENIU GŁÓWKI (ASYNKLITYZM PRZEDNI I TYLNY), W POŁOŻENIACH MIEDNICOWYCH, PRZY NIEPRAWIDŁOWEJ BUDOWIE MIEDNICY KOSTNEJ I PORODÓW BLIŹNIACZYCH;	D.W2.
EK_03	NIEFARMAKOLOGICZNE I FARMAKOLOGICZNE METODY INDUKCJI I STYMULACJI CZYNNOŚCI SKURCZOWEJ;	D.W3.
EK_04	ZADANIA POŁOŻNEJ PODCZAS PORODU O NIEPRAWIDŁOWYM PRZEBIEGU I PORODU ZABIEGOWEGO;	D.W4.
EK_05	ZASADY POSTĘPOWANIA W SYTUACJACH NAGŁYCH W OPIECE OKOŁOPORODOWEJ (KRWOTOKI POŁOŻNICZE, DYSTOCJA BARKOWA, WYPADNIĘCIE PĘPOWINY I CZĘŚCI DROBNYCH PŁODU);	D.W5.
EK_06	ZASADY PSYCHOPROFILAKTYKI PORODU, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM METOD ŁAGODZENIA BÓLU PORODOWEGO;	D.W6.
EK_07	STANDARDY PROWADZENIA PORODU PRZEZ POŁOŻNĄ ZGODNIE Z OBOWIĄZUJĄCYMI REGULACJAMI PRAWNYMI;	D.W7.
EK_08	ZASADY OPIEKI NAD NOWORODKIEM PO PORODZIE;	D.W8.
EK_09	DOKONYWAĆ OCENY STANU ZDROWIA KOBIETY CIĘŻARNEJ, KOBIETY RODZĄCEJ, PŁODU, KOBIETY W OKRESIE POŁOGU I NOWORODKA ORAZ SYTUACJI POŁOŻNICZEJ PRZY POMOCY DOSTĘPNYCH METOD I ŚRODKÓW, INTERPRETOWAĆ WYNIKI BADAŃ, WDRAŻAĆ INTERWENCJE POŁOŻNICZE ORAZ DOKONYWAĆ EWALUACJI OPIEKI POŁOŻNICZEJ;	D.U1.
EK_10	ROZPOZNAWAĆ I ELIMINOWAĆ CZYNNIKI RYZYKA W PRZEBIEGU PORODU, A W RAZIE KONIECZNOŚCI ZAPEWNIACIĆ PACJENTCE I JEJ DZIECKU OPIEKĘ SPECJALISTÓW;	D.U2.
EK_11	PODEJMOWAĆ DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE I W ZAKRESIE PROMOCJI ZDROWIA W STOSUNKU DO KOBIET W OKRESIE OKOŁOPORODOWYM ORAZ STOSOWAĆ W OPIECE OKOŁOPORODOWEJ ZASADY WYNIKAJĄCE Z REGULACJI PRAWNYCH;	D.U3.
EK_12	WYKORZYSTYWAĆ ZAŁOŻENIA PSYCHOPROFILAKTYKI POŁOŻNICZEJ ORAZ DOKONYWAĆ WYBORU NIEFARMAKOLOGICZNYCH METOD	D.U4.

¹ W przypadku ścieżki kształcenia prowadzącej do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich uwzględnić również efekty uczenia się ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

	ŁAGODZENIA BÓLU PORODOWEGO I STOSOWAĆ TE METODY;	
EK_13	USTALAĆ INDYWIDUALNY PLAN PORODU, A W RAZIE KONIECZNOŚCI DOKONYWAĆ JEGO MODYFIKACJI;	D.U5.
EK_14	.ROZPOZNAWAĆ POCZĄTEK PORODU I OCENIĄĆ JEGO POSTĘP NA PODSTAWIE BADANIA POŁOŻNICZEGO ZEWNĘTRZNEGO, WEWNĘTRZNEGO I OBSERWACJI ZACHOWANIA KOBIETY RODZĄCEJ ORAZ PROGNOZOWAĆ PRAWDOPODOBNY PRZEBIEG PORODU I OCENIĄĆ MOŻLIWOŚCI ODBYCIA PORODU SIŁAMI NATURY;	D.U6.
EK_15	MONITOROWAĆ I OCENIĄĆ RÓŻNYMI METODAMI DOBROSTAN PŁODU PODCZAS PORODU ORAZ INTERPRETOWAĆ WYNIKI TEJ OCENY, W TYM WYKONYWAĆ BADANIE KTG I INTERPRETOWAĆ JEGO WYNIK ORAZ ROZPOZNAWAĆ ZAGROŻENIA DLA PŁODU WYNIKAJĄCE Z NIEPRAWIDŁOWEGO WYNIKU BADANIA KTG;	D.U7.
EK_16	SPRAWOWAĆ OPIEKĘ POŁOŻNICZĄ NAD KOBIETĄ RODZĄCĄ W POSZCZEGÓLNYCH OKRESACH PORODU I STOSOWAĆ KONIECZNE PROCEDURY ZGODNE ZE STANDARDEM OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ;	D.U8.
EK_17	NACINAĆ KROCZE, ROZPOZNAWAĆ PĘKNIĘCIE KROCZA RÓŻNEGO STOPNIA I SZYĆ KROCZE NACIĘTE LUB PĘKNIĘTE I STOPNIA;	D.U9.
EK_18	PRZYJMOWAĆ PORÓD FIZJOLOGICZNY I MIEDNICOWY;	D.U10.
EK_19	WDRAŻAĆ STANDARDY OPIEKI POŁOŻNICZEJ W PRZYPADKU PORODU PACJENTKI ZARAŻONEJ WIRUSEM HIV I W INNYCH SYTUACJACH TRUDNYCH WSKAZANYCH W STANDARDZIE OPIEKI OKOŁOPORODOWEJ;	D.U11.
EK_20	ROZPOZNAWAĆ STANY NAGŁĄCE W PRZEBIEGU PORODU, W TYM ŁOŻYSKO PRZODUJĄCE, ŁOŻYSKO PRZEDWCZEŚNIE ODKLEJONE, KRWOTOK POŁOŻNICZY, DYSTOCJĘ BARKOWĄ ORAZ WYPADNIĘCIE PĘPOWINY I CZĘŚCI DROBNYCH PŁODU, A TAKŻE POSTĘPOWAĆ ZGODNIE Z REKOMENDACJAMI W TYM ZAKRESIE;	D.U12.
EK_21	UDZIELAĆ PIERWSZEJ POMOCY POŁOŻNICZEJ (ZABEZPIECZAĆ DOSTĘP DO ŻYŁY OBWODOWEJ, PODAWAĆ WLEW KROPOLOWY, STOSOWAĆ TLENOTERAPIĘ, UTRZYMYWAĆ DROŻNOŚĆ DRÓG ODDECHOWYCH, WYKONYWAĆ CZYNNOŚCI RESUSCYTACYJNE U PACJENTKI I NOWORODKA, ZABEZPIECZAĆ RANĘ KROCZA LUB SZYJKI MACICY, WYKONYWAĆ RĘCZNE WYDOBYCIE ŁOŻYSKA, UDZIELAĆ POMOCY RĘCZNEJ W PORODZIE MIEDNICOWYM);	D.U13.
EK_22	WYKONYWAĆ ZABIEGI OKOŁOPORODOWE U NOWORODKA I OCENIĄĆ JEGO STAN WEDŁUG OBOWIĄZUJĄCYCH SKAŁ OCENY;	D.U14.
EK_23	KIEROWANIA SIĘ DOBREM PACJENTA, POSZANOWANIA GODNOŚCI I AUTONOMII OSÓB POWIERZONYCH OPIECE, OKAZYWANIA ZROZUMIENIA DLA RÓŻNIC ŚWIATOPOGLĄDOWYCH I KULTUROWYCH ORAZ EMPATII W RELACJI Z PACJENTEM I JEGO RODZINĄ; D.K1.	K1.
EK_24	PRZESTRZEGANIA PRAW PACJENTA;	K2.
EK_25	SAMODZIELNEGO I RZETELNEGO WYKONYWANIA ZAWODU ZGODNIE Z ZASADAMI ETYKI, W TYM PRZESTRZEGANIA WARTOŚCI I POWINNOŚCI MORALNYCH W OPIECE NAD PACJENTEM;	K3.
EK_26	PONOSZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA WYKONYWANE CZYNNOŚCI ZAWODOWE;	K4.
EK_27	ZASIĘGANIA OPINII EKSPERTÓW W PRZYPADKU TRUDNOŚCI Z SAMODZIELNYM ROZWIĄZANIEM PROBLEMU;	K5.
EK_28	PRZEWIDYWANIA I UWZGLĘDNIANIA CZYNNIKÓW WPŁYWAJĄCYCH NA REAKCJE WŁASNE I PACJENTA;	K6.

EK_29	DOSTRZEGANIA I ROZPOZNAWANIA WŁASNYCH OGRANICZEŃ W ZAKRESIE WIEDZY, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH ORAZ DOKONYWANIA SAMOOCENY DEFICYTÓW I POTRZEB EDUKACYJNYCH;	K7.
-------	---	-----

3.3 Treści programowe

A. Problematyka wykładu

Treści merytoryczne	Liczba godzin
1. Zasady opieki położniczej podczas porodu. System podstawowych pojęć w położnictwie. Badanie położnicze zewnętrzne i wewnętrzne. Usytuowanie płodu w macicy.	2
2. Ocena sytuacji położniczej. Mechanizm porodu w położeniu podłużnym główkowym.	2
3. Psychoprophylaktyka porodu. Problem bólu porodowego – wsparcie w okresie porodu, pozafarmakologiczne metody łagodzenia bólu porodowego, pozycje i udogodnienia porodowe. Bezpieczne macierzyństwo. Poród rodzinny, naturalny, aktywny. Prowadzenie porodu z uwzględnieniem aktualnych wytycznych. Poród w ujęciu interdyscyplinarnym.	4
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018r. w sprawie standardów postępowania oraz procedur medycznych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, porodu oraz opieki nad noworodkiem.	1
5. Kardiotokografia – zasady wykonania i interpretacji (zagadnienia wprowadzające).	1
RAZEM	10

B. Problematyka ćwiczeń audytoryjnych, konwersatoryjnych, laboratoryjnych, zajęć praktycznych

Treści merytoryczne ćwiczeń - II semestr	Liczba godzin
Ocena budowy miednicy kostnej.	8
Badanie miednicy kostnej- wymiary.	4
Miednica kostna prawidłowa.	4
Usytuowanie płodu w macicy: położenie, ułożenie, ustawienie, wstawianie się.	8
Badanie zewnętrzne ciężarnej (dotykem, osłuchem, wzrokiem)*.	6
Badanie wewnętrzne ciężarnej.	8
Płód jako podmiot porodu.	6
Czynność skurczowa mięśnia macicy. Indukcja i stymulacja akcji skurczowej.	8
Metody i techniki oceny akcji serca płodu. Kardiotokografia – zasady wykonania i interpretacji*.	10
Zasady przygotowania rodzącej do porodu zgodnie z zaleceniami WHO.	2
Zasady badania podmiotowego i przedmiotowego. Dokumentowanie stanu zdrowia ciężarnej, przebiegu porodu i porodu. Zasady formułowania diagnozy pielęgniarskiej.	12
Ból porodowy. Metody i sposoby łagodzenia bólu.	4
Mechanizm porodu prawidłowego. Zestaw porodowy.	10
Razem	90
Treści merytoryczne ćwiczeń- III semestr	

Prowadzenie I okresu porodu.	4
Prowadzenie II okresu porodu. Mechanizm porodu prawidłowego.*	8
Prowadzenie III okresu porodu.*	8
Prowadzenie IV okresu porodu.	2
Poród w ułożeniu potylicowym tylnym.*	4
Poród przy innych nieprawidłowościach w ułożeniach główki. Nieosiowe wstawianie się główki. Wysokie proste stanie główki. Niskie poprzeczne ustawienie się główki.	6
Poród w położeniu miednicowym, zabiegi położnicze w położeniach miednicowych*.	8
Zasady postępowania w położeniu poprzecznym płodu.	2
Poród w ułożeniach odgięciowych.	6
Technika obrotów położniczych.	2
Prowadzenie porodu bliźniaczego.	4
Dystocja barkowa.	6
Zasady postępowania podczas porodu przedwczesnego.	4
Zasady prowadzenia porodu zabiegowego (VE).	4
Urazy kanału rodnego podczas porodu. Zasady postępowania podczas szycia naciętego – pękniętego krocza.	10
Przygotowanie rodzącej do porodu operacyjnego.	4
Zasady postępowania w krwotokach.	8
Razem	90

*zajęcia odbywają się w Centrum Symulacji Medycznej Kolegium Nauk Medycznych UR

Problematyka zajęć praktycznych - semestr II	
Sala Porodowa	
Specyfika pracy położnej w położniczej izbie przyjęć .	
Przyjęcie i przygotowanie ciężarnej/ rodzącej do porodu zgodnie z zaleceniami WHO.	
Prowadzenie wywiadu. Metody pozyskiwania danych. Pomiar i dokumentowanie, analiza dokumentacji podczas przyjęcia i na Sali porodowej. Ocena stanu ogólnego i położniczego ciężarnej/rodzącej.	
Przygotowanie ciężarnej/rodzącej do badania wewnętrznego i przeprowadzenie badania.	
Przygotowanie rodzącej do badań dodatkowych i specjalistycznych.	
Obserwacja i prowadzenie I okresu porodu.	
Monitorowanie stanu ogólnego i położniczego. Ocena czynności skurczowej. Ocena akcji serca płodu. Podłączenie i interpretacja KTG.	
Obserwacja i prowadzenie II okresu porodu.	
Obserwacja i prowadzenie III okresu porodu.	
Przygotowanie zestawu do porodu, abrazji i rewizji szyjki macicy, ręcznego wydobycia łożyska.	
Obserwacja i prowadzenie IV okresu porodu.	
Prowadzenie psychoprofilaktyki porodu.	
Referowanie o stanie rodzącej.	
Prowadzenie bieżącej dokumentacji na sali porodowej.	
Standardy opieki położniczej w zakresie opieki okołoporodowej na sali porodowej.	
Opieka nad noworodkiem w okresie okołoporodowym – czynności położnej.	
Rola położnej w kształtowaniu się więzi emocjonalnej między matką a dzieckiem, wpływ wczesnego kontaktu.	
Razem (liczba godzin)	80

Problematyka zajęć praktycznych - semestr III	
Sala Porodowa	
Specyfika pracy położnej w położniczej izbie przyjęć .	
Prowadzenie wywiadu. Metody pozyskiwania danych. Pomiar i dokumentowanie, analiza dokumentacji podczas przyjęcia i na Sali porodowej. Ocena stanu ogólnego i położniczego ciężarnej/rodzącej.	
Przygotowanie ciężarnej/rodzącej do badania wewnętrznego i przeprowadzenie badania.	
Przygotowanie rodzącej do badań dodatkowych i specjalistycznych.	
Obserwacja i prowadzenie I okresu porodu.	
Monitorowanie stanu ogólnego i położniczego. Ocena czynności skurczowej. Ocena akcji serca płodu. Podłączenie i interpretacja KTG.	
Obserwacja i prowadzenie II okresu porodu.	
Nacięcie i szycie (asysta) naciętego krocza.	
Obserwacja i prowadzenie III okresu porodu.	
Przygotowanie zestawu do porodu, abrazji i rewizji szyjki macicy, ręcznego wydobycia łożyska.	
Obserwacja i prowadzenie IV okresu porodu.	
Zadania położnej w farmakoterapii podczas porodu. Analgezja i anestezja okołoporodowa. Podawanie leków naskurczowych.	
Prowadzenie psychoprofilaktyki porodu.	
Referowanie o stanie rodzącej.	
Prowadzenie bieżącej dokumentacji na sali porodowej.	
Przygotowanie rodzącej do porodu: <ul style="list-style-type: none"> - naturalnego - w wodzie - rodzinnego. 	
Rozpoznanie i prowadzenie porodu przedwczesnego.	
Przygotowanie rodzącej do cięcia cesarskiego w trybie planowym i nagłym.	
Rola i obowiązki położnej podczas transfuzji krwi.	
Rola położnej w profilaktyce wczesnych powikłań porodowych i połogowych.	
Standardy opieki położniczej w zakresie opieki okołoporodowej na sali porodowej.	
Rola położnej w kształtowaniu się więzi emocjonalnej między matką a dzieckiem, wpływ wczesnego kontaktu.	
Razem (liczba godzin)	120

Problematyka zajęć praktycznych - semestr IV	
Sala Porodowa	
Specyfika pracy położnej w położniczej izbie przyjęć .	
Prowadzenie wywiadu. Metody pozyskiwania danych. Pomiar i dokumentowanie, analiza dokumentacji podczas przyjęcia i na Sali porodowej. Ocena stanu ogólnego i położniczego ciężarnej/rodzącej.	
Przygotowanie ciężarnej/rodzącej do badania wewnętrznego i przeprowadzenie badania.	
Przygotowanie rodzącej do badań dodatkowych i specjalistycznych.	
Obserwacja i prowadzenie I okresu porodu.	
Monitorowanie stanu ogólnego i położniczego. Ocena czynności skurczowej. Ocena akcji serca płodu. Podłączenie i interpretacja KTG.	
Obserwacja i prowadzenie II okresu porodu.	
Nacięcie i szycie (asysta) naciętego krocza.	
Obserwacja i prowadzenie III okresu porodu.	

Przygotowanie zestawu do porodu, abrazji i rewizji szyjki macicy, ręcznego wydobycia łożyska.	
Obserwacja i prowadzenie IV okresu porodu.	
Zadania położnej w farmakoterapii podczas porodu. Analgezyja i anestezja okołoporodowa. Podawanie leków naskurczowych.	
Prowadzenie psychoprofilaktyki porodu.	
Referowanie o stanie rodzącej.	
Prowadzenie bieżącej dokumentacji na sali porodowej.	
Przygotowanie rodzącej do porodu: <ul style="list-style-type: none"> - naturalnego - w wodzie - rodzinnego. 	
Rozpoznanie i prowadzenie porodu przedwczesnego.	
Przygotowanie rodzącej do cięcia cesarskiego w trybie planowym i nagłym.	
Rola i obowiązki położnej podczas transfuzji krwi.	
Rola położnej w profilaktyce wczesnych powikłań porodowych i połogowych.	
Standardy opieki położniczej w zakresie opieki okołoporodowej na sali porodowej.	
Rola położnej w kształtowaniu się więzi emocjonalnej między matką a dzieckiem, wpływ wczesnego kontaktu.	
Razem (liczba godzin)	120

Problematyka praktyk zawodowych – semestr V	
Sala Porodowa	
Przyjęcie i przygotowanie ciężarnej do porodu.	
Całościowe i zindywidualizowane pielęgnowanie rodzącej (poród fizjologiczny).	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą i jej rodziną (poród rodzinny).	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą podczas immersji wodnej i porodu do wody.	
Ocena i modyfikowanie działań przez położną podczas porodu.	
Analiza i ocena stanu zdrowia rodzącej i płodu podczas porodu	
Stosowanie farmakoterapii w czasie porodu	
Wykonywanie badań służących monitorowaniu stanu płodu.	
Wykonywanie badań służących ocenie stanu rodzącej.	
Prowadzenie psychoprofilaktyki porodu.	
Wykonywanie zabiegów okołoporodowych u noworodka.	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą, położnicą w przypadku porodu zabiegowego.	
Asystowanie lekarzowi w przebiegu porodu powikłanego.	
Razem (liczba godzin)	160

Problematyka praktyk zawodowych – semestr VI	
Sala Porodowa	
Przyjęcie i przygotowanie ciężarnej do porodu.	
Całościowe i zindywidualizowane pielęgnowanie rodzącej (poród fizjologiczny).	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą i jej rodziną (poród rodzinny).	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą podczas immersji wodnej i porodu do wody.	
Ocena i modyfikowanie działań przez położną podczas porodu.	
Analiza i ocena stanu zdrowia rodzącej i płodu podczas porodu	
Stosowanie farmakoterapii w czasie porodu	
Wykonywanie badań służących monitorowaniu stanu płodu.	

Wykonywanie badań służących ocenie stanu rodzącej.	
Prowadzenie psychoprofilaktyki porodu.	
Wykonywanie zabiegów okołoporodowych u noworodka.	
Całościowa i zindywidualizowana opieka nad rodzącą, położnicą w przypadku porodu zabiegowego.	
Asystowanie lekarzowi w przebiegu porodu powikłanego.	
Razem (liczba godzin)	200

3.4 Metody dydaktyczne

Wykład: WYKŁAD KONWERSATORYJNY Z PREZENTACJĄ MULTIMEDIALNĄ Z WYKORZYSTANIEM OFFICE 365 W TRYBIE SYNCHRONICZNEJ INTERAKCJI, OPIS PRZYPADKU

Ćwiczenia: prezentacja multimedialna, praca indywidualna/zespołowa, ćwiczenia z instruktążem, studium przypadku, dyskusja dydaktyczna, „próba pracy”, obserwacja 360 °

Samokształcenie: praca indywidualna, opracowanie prezentacji multimedialnej i jej zaprezentowanie

Zajęcia praktyczne: praca zespołowa, pokaz, instruktąż, studium przypadku, „próba pracy”, obserwacja 360 °

Praktyki zawodowe: praca zespołowa, pokaz, instruktąż, studium przypadku, „próba pracy”, obserwacja 360 °

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
D.W1.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, S, ZP, PZ
D.W2.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, ZP, PZ
D.W3.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, ZP, PZ
D.W4.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, S, ZP, PZ
D.W5.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, ZP, PZ
D.W6.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, ZP, PZ
D.W7.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W ZP, PZ
D.W8.	kolokwium, egzamin pisemny, obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	W, ZP, PZ
D.U1.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ

D.U2.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U3.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa)	ĆW
D.U4.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U5.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U6.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U7.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa)	ĆW
D.U8.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U9.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U10.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U11.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U12.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U13.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.U14.	kolokwium, egzamin ustny i praktyczny (część ćwiczeniowa), obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ĆW ZP, PZ
D.K1.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ZP, PZ
D.K2.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ZP, PZ
D.K3.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ZP, PZ
D.K4.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ZP, PZ
D.K5.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych	ZP, PZ
D.K6.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych	ZP, PZ
D.K7.	obserwacja w trakcie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych, samoocena	ZP, PZ

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Zaliczenie wykładów:

- pełne uczestnictwo oraz aktywność w zajęciach wykładowych

Zaliczenie ćwiczeń:

- pełne uczestnictwo oraz aktywność w zajęciach ćwiczeniowych
- pozytywna ocena z zaliczeń cząstkowych w formie praktycznej[^] oraz teoretycznej poprzez odpowiedź ustną lub pisemną tj. uzyskanie przez studenta, co najmniej 60% pozytywnych odpowiedzi z testu i/lub *check-listy*

[^]Ocena umiejętności odbywa się w oparciu o kryteria:

- zasady
- sprawność/ skuteczność
- samodzielność
- postawa

Zaliczenia umiejętności praktycznych odbywają się w pracowni w warunkach symulowanych, zgodnie z poniższymi kryteriami.

Kryteria oceny	Punkty	Normy wykonania				
		Wiedza	Zasady	Sprawność	Samodzielność	Postawa
Sposób wykonywania czynności	0	nie posiada wiedzy	nie przestrzega zasad	czynności wykonuje chaotycznie	brak samodzielności lub mimo wielokrotnego ukierunkowania nie potrafi samodzielnie pracować	nie potrafi krytycznie ocenić i analizować swojego postępowania, nie współpracuje z zespołem terapeutycznym, nie identyfikuje się z rolą zawodową, nie utrzymuje kontaktu werbalnego z pacjentem/grupą
	1	posiada wiedzę w zakresie minimalnym	nie przestrzega prawidłowej kolejności zasad,	czynności wykonuje niepewnie, bardzo wolno	stale wymaga ukierunkowania w działaniu	mimo częstego ukierunkowania nie potrafi ocenić i analizować swojego postępowania, nie potrafi utrzymać kontaktu werbalnego z pacjentem/grupą
	2	posiada wiedzę na poziomie podstawowym	przestrzega zasady po ukierunkowaniu	czynności wykonuje poprawnie	sporadycznie wymaga przypomnienia i ukierunkowania w niektórych działaniach	ma pewne trudności w krytycznej ocenie i analizie swojego postępowania, wymaga naprowadzania, ukierunkowania w wyborze treści
	3	posiada wiedzę na poziomie uniwersyteckim	przestrzega zasady właściwej techniki	czynności wykonuje pewnie,	ćwiczenie wykonuje całkowicie	potrafi krytycznie ocenić i analizować swoje

			i kolejność wykonywania czynności	zdecydowanie, logicznie	samodzielnie, pewnie	postępowanie, współpracuje z grupą, identyfikuje się z rolą zawodową, poprawnie, samodzielnie i skutecznie dobierać treści
--	--	--	-----------------------------------	-------------------------	----------------------	--

Samokształcenie:

1) Zaliczenie na podstawie wykonania i przedstawienia prezentacji: pozytywna ocena z realizacji wyznaczonego zadania.

Kryteria oceny stanowią:

- zgodność przedstawionej tematyki prezentacji z realizowanym efektem uczenia się
- zgromadzenie i przedstawienie aktualnej literatury (5 artykułów) zgodnie z normą do danego tematu
- przestrzeganie podstawowych zasad tworzenia prezentacji:

przedstawienie tytułu, celu, istoty prezentacji, dostosowanie prezentacji do odbiorców, rozkład procentowy ilości tekstu zawartego w slajdzie, odpowiednia czcionka, czytelność elementów graficznych, kolorystyka, celowość zastosowanych animacji, autorstwo prezentacji, ilość slajdów – 20 (+/- 5)

EGZAMIN KOŃCOWY ODBYWA SIĘ DWUETAPOWO:

I etap- zaliczenie wiedzy teoretycznej w formie pisemnej (test wiedzy i/lub krótkie odpowiedzi na pytania)

I uzyskanie pozytywnej oceny z egzaminu tj. uzyskanie, co najmniej 60% punktów.

W przypadku nie uzyskania zaliczenia z wiedzy teoretycznej, student nie zostaje dopuszczony do dalszej części egzaminu.

II etap - weryfikacja efektów uczenia się w zakresie umiejętności.

Weryfikacja efektów uczenia się przeprowadzana jest w formie praktycznego egzaminu w pomieszczeniach OSCE Centrum Symulacji Medycznej w obecności komisji egzaminacyjnej składającej się z nauczycieli praktycznej nauki zawodu.

Egzamin praktyczny składa się z 4 - 6 stacji obejmujących cały cykl toku kształcenia z przedmiotu Techniki położnicze i prowadzenia porodu.

Każda z umiejętności jest wykonywana w określonej jednostce czasu, w dedykowanym pomieszczeniu zgodnie z przygotowaną wcześniej check-listą. Aby zaliczyć egzamin praktyczny (poszczególne stacje) należy wykonać czynności na poziomie 60% nie popełniając przy tym żadnego błędu krytycznego. Jeżeli student nie zaliczy pozytywnie egzaminu z przedmiotu zgodnie z Uchwałą Rady Dydaktycznej Kolegium Nauk Medycznych UR Nr 5/11/2019 z dnia 21 listopada 2019r. w sprawie wykazu przedmiotów sekwencyjnych, których niezaliczenie uniemożliwia kontynuację studiów na wyższym semestrze/roku w Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego **nie może** powtarzać go na zasadzie warunkowego wpisu na kolejny semestr w Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Kryteria oceny	Punkty	Kryteria oceny egzaminu - normy wykonania				
		Wiedza	Zasady	Sprawność	Samodzielność	Postawa
Sposób wykonywania czynności	0	nie posiada wiedzy	nie przestrzega zasad	brak wykonania czynności	brak samodzielności w działaniu	nie potrafi krytycznie oceniać i analizować swojego postępowania, nie współpracuje z zespołem terapeutycznym, nie identyfikuje się z rolą zawodową, nie utrzymuje kontaktu werbalnego z pacjentem/grupą
	1	posiada wiedzę w zakresie minimalnym	nie przestrzega prawidłowej kolejności zasad,	czynności wykonuje niepewnie, bardzo wolno	mimo ukierunkowania nie potrafi samodzielnie pracować	mimo ukierunkowania nie potrafi oceniać i analizować swojego postępowania, nie potrafi utrzymać kontaktu werbalnego z pacjentem/grupą
	2	posiada wiedzę na poziomie podstawowym	przestrzega zasady po ukierunkowaniu	czynności wykonuje poprawnie, w tempie dostatecznym	sporadycznie wymaga przypomnienia i ukierunkowania w niektórych działaniach	ma problem w krytycznej ocenie i analizie swojego postępowania, po ukierunkowaniu potrafi ocenić i analizować swoje postępowanie
	3	posiada wiedzę na poziomie uniwersyteckim	przestrzega zasady właściwej techniki i kolejność wykonywania czynności	czynności wykonuje pewnie, zdecydowanie, logicznie	ćwiczenie wykonuje całkowicie samodzielnie, pewnie	potrafi krytycznie oceniać i analizować swoje postępowanie, współpracuje z grupą, identyfikuje się z rolą zawodową, poprawnie,

						samodzielnie i skutecznie dobiera treści
Ocena końcowa z egzaminu w pierwszym terminie jest sumą ocen cząstkowych uzyskanych w I i II etapie postępowania.						
Egzamin poprawkowy ma analogiczną formę do egzaminu w pierwszym terminie.						

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności	
	Liczba godzin	Liczba punktów ECTS
I. GODZINY KONTAKTOWE WYNIKAJĄCE Z HARMONOGRAMU STUDIÓW - ZAJĘCIA TEORETYCZNE		
1. Zajęcia kontaktowe z nauczycielem		
• udział w wykładach/ udział w e-wykładach	10/0	8
• udział w ćwiczeniach/udział w e-ćwiczeniach	164/0	
• udział w ćwiczeniach - Monoprofilowe Centrum Symulacji Medycznej	16	
• Inne, jakie?	-	-
II. GODZINY KONTAKTOWE WYNIKAJĄCE Z HARMONOGRAMU STUDIÓW - KSZTAŁCENIE PRAKTYCZNE		
1. Zajęcia praktyczne		11
• godziny kontaktowe z nauczycielem	272	
• godziny kontaktowe z nauczycielem – Monoprofilowe Centrum Symulacji Medycznej	48	
2. Ćwiczenia kliniczne	-	
3. Inne, jakie?.....		
III. GODZINY KONTAKTOWE WYNIKAJĄCE Z HARMONOGRAMU STUDIÓW - PRAKTYKI ZAWODOWE		
• Praktyka zawodowa	360	13
IV. GODZINY NIEKONTAKTOWE WYNIKAJĄCE Z HARMONOGRAMU STUDIÓW*		
• Samokształcenie	10	
V. GODZINY NIEKONTAKTOWE – PRACA WŁASNA STUDENTA (PRZYGOTOWANIE DO ZAJĘĆ,		

EGZAMINU, NAPISANIE REFERATU ITP.)		
Przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.	50	
Samokształcenie	10	
SUMA GODZIN	930	
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS		34

*dotyczy tylko tych kierunków standaryzowanych, dla których standard przewiduje samokształcenie jako formę zajęć

Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta.

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	360 godz.
zasady i formy odbywania praktyk	<p>Praktyki zawodowe: (III rok, V i VI sem.)- zaliczenie z oceną na podstawie ocen cząstkowych wpisanych do Dzienniczka Kształcenia Praktycznego.</p> <p>Praktyki zawodowe: studenci oceniani są na podstawie uczestnictwa i aktywności na zajęciach, realizacji opieki nad pacjentem oraz współpracy z zespołem terapeutycznym oddziału. Dodatkowe kryterium oceny stanowią terminowość wykonywania zadań oraz dostosowanie się do wymagań (procedur) dotyczących sposobu ich wykonania.</p> <p>Warunki zaliczenia PZ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obowiązkowa obecność na wszystkich zajęciach (dopuszczalne 10 % nieobecności z powodu: zawarcie związku małżeńskiego, pogrzeb w najbliższej rodzinie, honorowe krwiodawstwo), • kultura osobista, staranne umundurowanie, • punktualność, • zaliczenie wszystkich umiejętności w Dzienniczku Kształcenia Praktycznego na Kierunku Położnictwo, • prowadzenie indywidualnej dokumentacji – proces pielęgnowania pacjenta, • zaliczenie tematów seminariów, • przestrzeganie regulaminu praktyki zawodowej. <p>W przypadku nieobecności usprawiedliwionej praktyka zawodowa musi być zrealizowana w innym terminie ustalonym z koordynatorem przedmiotu i koordynatorem praktyk na kierunku Położnictwo.</p>

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

1. Brębowicz G.H.(red.): Położnictwo. Podręcznik dla położnych i pielęgniarek. Wydawnictwo lekarskie PZWL, Warszawa 2011.- dostępna online
2. Dudenhausen J., Pschyrembel W.: Położnictwo praktyczne i operacje położnicze. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2013.- dostępna online
3. Troszyński M.: Położnictwo. Ćwiczenia. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2016.- dostępna online
4. Gauge S., Christine Henderson Ch. (red.) KTG to proste. Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, 2012.- dostępna online

Literatura uzupełniająca:

1. Martius G., Breckwoltdt M. Pflleiderer A. Ginekologia i położnictwo. Wydawnictwo Medyczne Urban & Partner, Wrocław 2003.
2. Norwitz E., Schorge J.: Położnictwo i ginekologia w zarysie. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2006.
3. Pisarski T.(red.): Położnictwo i ginekologia: podręcznik dla studentów. Wyd 4, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2002.- dostępna online
4. Foley M.R. (red.): Stany nagłe w położnictwie. Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2012.- dostępna online
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie standardów postępowania oraz procedur medycznych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, porodu oraz opieki nad noworodkiem (Dz.U. 2010 nr 187 poz. 1259).- dostępna online
6. Iwanowicz – Palus G.: Alternatywne metody opieki okołoporodowej. Wydawnictwo PZWL, Warszawa 2012.- dostępna online
7. Sipińskiego A. (red). Opieka w położnictwie: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Medycznej; "Śląsk" Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2012.
8. Słomko Z., Drews K. (red.). Krwotoki położnicze. Wydawnictwo lekarskie PZWL, Warszawa 2010.
9. Czajkowski K, (przew.) I in. Rekomendacje zespołu ekspertów Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego dotyczące opieki okołoporodowej i prowadzenia porodu. Ginekol. Pol. 2009, 80, 7.- dostępna online
10. Iwanowicz-Palus G.: Prowadzenie porodu. Wydawnictwo Lekarskie PZWL 2010.- dostępna online

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej